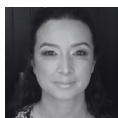

INCIDENȚA PRIORITARĂ A DREPTULUI LA VIAȚĂ ȘI SĂNĂTATE ÎN CAUZELE PRIVIND POLUAREA AMBIENTALĂ. O HOTĂRÂRE DE REFERINȚĂ A CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI: CANNAVACCIUOLO ȘI ALȚII V. ITALIA

Conf. univ. dr. Alina GENTIMIR

Abstract: *The phenomenon of "Terra dei Fuochi", as systematic, decade-long, widespread and large-scale pollution phenomenon caused by illegal dumping, burying and/or uncontrolled abandonment of hazardous, special and urban waste, often carried out by criminal organised groups, in parts of the Campania region brings to the attention of the European Court of Human Rights issues related to the admissibility procedure regarding the quality of victim of association, application of article 2 and not of article 8 of European Convention on Human Rights for environmental pollution cases, respectively beginning of the pilot judgments procedure for cases regarding environment protection.*

*Regarding admissibility criteria related to incompatibility *ratione personae*, it has to be emphasized that applicant associations is not "directly affected" by alleged violations stemming from a danger to health due to exposure to the pollution phenomenon, being underlined the lack of applicant associations' standing to act on behalf of their members. Victim status/*locus standi* criteria set out previously is not applicable as limited to climate-change context. As well, it has to be noted the absence of any other "special considerations" to grant standing to the applicant associations without a specific authority to do so. As well, relevant is the lack of sufficient evidence that certain of the applicants or their relatives lived in areas affected by the pollution phenomenon.*

Regarding article 2, it has to be highlighted the existence of a sufficiently serious, genuine, ascertainable and imminent risk due to the ongoing pollution phenomenon and existence of a protective duty not negated by the lack of scientific certainty as to the precise effects the pollution might have on an applicant's health. Not less important is the authorities' failure to approach the Terra dei Fuochi problem with the diligence warranted by the situation's seriousness and to take all steps required to protect the applicants' lives.

Regarding pilot judgment, detailed general measures indicated by the Court to be implemented within two years from the judgment's finality to address the Terra dei Fuochi problem contains the need for a comprehensive strategy bringing together existing or envisaged measures, an independent monitoring mechanism and a public information platform.

Keywords: *right to life, right to private life, environment, pollution, European Court of Human Rights, pilot judgment*

I. Introducere

Cea mai recentă hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului în cadrul căreia au fost analizate elemente ale dreptului la un mediu sănătos este hotărârea Cannavacciuolo și alții v. Italia¹. Aceasta continuă seria hotărârilor esențiale² privind protecția mediului: *López Ostra împotriva Spaniei*³, *Öneryıldız împotriva Turciei*⁴, *Budayeva și alții împotriva Federației Ruse*⁵, *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği împotriva Turciei*⁶, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții împotriva Elveției*⁷.

Hotărârea Cannavacciuolo și alții v. Italia aduce elemente de noutate privind poziția Curții Europene în analiza interdependenței dintre articolele 2 și 8 din Convenția europeană a drepturilor omului în situații de afectare a mediului înconjurător, cu evidențierea schimbării centrului de greutate pe relația dintre dreptul la un mediu sănătos și dreptul la viață și sănătate, în stabilirea îndeplinirii condițiilor competenței sale *ratione personae* și în identificarea reperelor care impun instituirea unei proceduri a hotărârii pilot în cauze privind protecția mediului⁸.

II. Cum s-a produs poluarea ambientală? Care sunt situații de fapt contrare Convenției Europene a Drepturilor Omului?

Terra dei Fuochi („Țara focurilor”) este o zonă de 90 de municipalități din Campania cu o populație de aproximativ 2,9 milioane⁹. Directivele interministeriale

¹ CtEDO, *Cannavacciuolo și alți c. Italia*, cererile 51567/14, 39742/14, 74208/14, 21215/15, hotărârea 30 ianuarie 2025, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-241395>, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14431>.

² Fișă tematică despre mediu și Convenția europeană a drepturilor omului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Environment_ENG; Fișă tematică despre schimbări climatice, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Climate_change_ENG.

³ CEDO, *López Ostra v. Spania*, cerere nr. 16798/90, 09 decembrie 1994, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57905>

⁴ CEDO, *Öneryıldız împotriva Turciei*, 48939/99, 30 noiembrie 2004, Rezumat juridic <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-4094>.

⁵ CEDO, *Budayeva și alții v. Federația Rusă*, cererile nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 și 15343/02, hotărâre din 20 martie 2008, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-85436>.

⁶ CEDO, *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği împotriva Turciei*, 37857/14, 20 ianuarie 2022 <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-21546>.

⁷ CEDO, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții împotriva Elveției*, 53600/20, 9 aprilie 2024, rezumat juridic <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14304>.

⁸ Jasmine Sommardal, *A Landmark Judgment: Three Crucial Aspects of Cannavacciuolo and Others v. Italy*, disponibil online la <https://www.echrblog.com/2025/02/by-dr.html?m=1>; Nicola Canestrini, *When Justice burns too Slow – a Landmark ECtHR Ruling on Environmental Human Rights*, <https://www.linkedin.com/pulse/when-justice-burns-too-slow-landmark-ecthr-ruling-human-canestrini-9pdlf/>.

⁹ Para. 5-8.

au delimitat aceste municipii ca fiind afectate de un fenomen de poluare cauzată prin aruncarea ilegală, îngroparea și/sau abandonarea necontrolată a deșeurilor periculoase, speciale și urbane, adesea asociate cu incinerarea acestora.

Cele șapte comisii parlamentare de anchetă, înființate între 1995 și 2018¹⁰, pentru analizarea ilegalității gestionării deșeurilor au constatat că autoritățile știau încă din 1988 că au existat mai multe locuri de aruncare ilegală, controlată de grupuri criminale organizate, în provinciile Caserta și Napoli, în special în peisajul rural din jurul Aversei și coasta Domizio-Phlegrean, deșeurile fiind aduse din nordul Italiei¹¹ și că exista o creștere a ratelor cancerului în zonă¹².

Deși guvernul italian cunoștea situația deșeurilor depozitate ilegal în zona Terra dei Fuochi, nu au fost întreprinse decât acțiuni limitate. Tocmai această inacțiune a constituit obiectul unor proceduri de infrigement inițiate contra Italiei de către Comisia Europeană¹³: nerespectarea obligațiilor privind deșeurile¹⁴, deșeurilor periculoase¹⁵, gropilor de gunoi¹⁶.

Comisiile parlamentare au evidențiat problemele juridice legate de combaterea poluării, inclusiv descurajarea fiind „practic inexistentă”, lipsa „fermității necesare” în răspunsul statului, imposibilitatea de a asigura condamnări pentru infracțiuni de mediu și datorită termenelor scurte de prescripție. Ei au criticat planurile de curățare și întârzierile îndelungate luând aceste măsuri¹⁷.

În 2013, Camera Deputaților din cadrul Parlamentului European a declassificat anumite informații privind Terra dei Fuochi care au fost publicate la scară largă în media italiană¹⁸. În aceeași perioadă guvernul italian a întreprins acțiuni mai ferme și mai consistente în privința acestei zone¹⁹.

O metodă de eliminare a fost aruncarea și îngroparea deșeurilor în locuri ilegale, care erau frecvent cariere, căi navigabile sau gropi mari care uneori erau săpate pe terenuri agricole și apoi acoperite, terenul continuând ulterior să fie folosit pentru agricultură²⁰. S-a remarcat că atunci când deșeurile erau aruncate, erau uneori amestecate cu alte substanțe pentru a fi folosite, de exemplu, ca material în

¹⁰ Para. 9.

¹¹ Para. 17.

¹² Para. 10.

¹³ Para. 22, 26, 29, 31, 44, 167-173.

¹⁴ CJUE, *Comisia v Italia*, C-135/05, EU:C:2007:250

¹⁵ CJUE, *Comisia v. Italia* C-297/08, EU:C:2010:115

¹⁶ CJUE, *Comisia v Italia*, C-653/13, EU:C:2015:478;

¹⁷ Comunicat de presă al Grefei Curții Europene a Drepturilor omului ECHR 028 (2025) 30.01.2025 Inacțiunea prelungită a statului italian cu privire la dumpingul pe scară largă a pus Viața locuitorilor Terra dei Fuochi în pericol

¹⁸ Para. 19, 314.

¹⁹ Para. 37-43

²⁰ Para. 54

construcție²¹ sau ca compost²², cu impact negativ asupra apelor subterane. În ceea ce privește deșeurile auto, un raport a consemnat că în Marcianise și Castelvoturno există „munți reali de anvelope pentru mașini”²³.

Zona rurală din nordul Napoli a devenit „un recipient pentru deșeuri de orice fel”. Un raport s-a referit la faptul că Campania este tratată drept „coșul de gunoi al Italiei” (la pattumiera d’Italia)²⁴. Un altul a declarat că a fost un „dezastru de mediu (...) comparabil doar cu răspândirea ciumei în secolul al XVII-lea”²⁵. Contaminarea cu dioxină a dus la poluarea unei zone considerabile. O concentrație excepțională de metale grele²⁶ a fost observată în anumite zone, cum ar fi în jurul Villa Literno. A existat „otrăvire persistentă” a solului²⁷.

Printre alte constatări privind sănătatea, s-a remarcat că ratele de cancer au crescut foarte mult în zonă. Rapoarte italiene și internaționale, cum ar fi de la The Lancet Oncology²⁸, Epidemiologia&Prevenzione²⁹, Senatul italian³⁰ și Organizația Mondială a Sănătății³¹, au confirmat că rezultatele privind sănătatea locuitorilor din zonă se află în afara normelor italiene³².

III. Oferă Curtea Europeană a Drepturilor Omului o protecție eficientă titularilor drepturilor incidente în cazul poluării ambientale?

a. Competența *ratione personae* a Curții în cazurile de poluare ambientală

Natura juridică complexă a dreptului la un mediu sănătos este determinată de includerea acestui drept atât în generația întâi a drepturilor civile și politice, cât și în generația a treia a drepturilor de solidaritate. Această dublă raportare la generațiile drepturilor are efecte asupra stabilirii categoriilor de titulari activi ai dreptului la un mediu sănătos. Astfel, drepturile civile și politice fiind drepturi individuale creează oportunități pentru titularii persoane fizice de a depune plângeri individuale la mecanismul european de protecție a drepturilor omului. Drepturile de solidaritate fiind drepturi colective conturează spațiul de formulare de plângeri de către entități colective. Mijlocul procedural de sesizare în cazul ambelor variante de raportare la dreptul la un mediu sănătos prevăzut de Convenția europeană a drepturilor omului,

²¹ Para. 94

²² Para. 148.

²³ Para. 17.

²⁴ Para. 14.

²⁵ Para. 35.

²⁶ Para. 154.

²⁷ Para. 14.

²⁸ Para. 18.

²⁹ Para. 19

³⁰ Para. 37.

³¹ Para. 21.

³² Para. 55.

potrivit articolului 34, este reprezentat de plângerile individuale pot fi formulare de persoane fizice, dar și de entități colective precum grupurile de persoane sau organizațiile neguvernamentale.

i. Titularii activi – persoane fizice

În primul rând trebuie reținut că titularii dreptului la un mediu sănătos care au inițiat procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului sunt 41 de cetățeni italieni, care locuiesc în provinciile Caserta sau Napoli din Campania (Italia). Aceștia au susținut că au suferit direct sau indirect datorită efectelor depozitării ilegale a deșeurilor și că deși această situație a fost cunoscută de autorități, o perioadă semnificativă nu au fost luate măsuri pentru a proteja locuitorii de aruncarea, îngroparea și arderea ilegală a deșeurilor periculoase în zonele lor și nu au furnizat locuitorilor informații în acest sens³³.

Există o situație particulară privind reclamanții individuali. În privința anumitor reclamanți³⁴, Curtea a constatat incompatibilitatea sa *ratione personae* motivând absența unor probe suficiente puse la dispoziție de către reclamanți pentru a concluziona că au locuit ei înșiși sau că au locuit rudele acestora în zone afectate de fenomenul de poluare în cauză. În consecință, plângerile acestora au fost calificate ca inadmisibile.

ii. Titularii activi – organizații neguvernamentale

Reclamanților persoane fizice s-au alăturat cinci asociații cu sediul în Campania. În privința acestora, deși a recunoscut rolul asociațiilor de a contribui esențial în conștientizarea opiniei publice și de a fi un autentic câine de pază publică³⁵, Curtea a optat în favoarea unei analize stricte a condițiilor stabilite pentru titularii drepturilor pentru a le fi recunoscută calitatea de victimă³⁶.

Argumentul esențial al raționamentului Curții în analizarea calității de victimă este cel referitor la pericol pentru sănătate ca urmare a expunerii la un fenomen de poluare, care nu putea afecta decât persoane fizice. În pofida compromisului de a recunoaște că încălcarea pretinsă a articolului 8 se suprapunea în esență cu cea reclamată în temeiul articolului 2, totuși, Curtea a reținut că asociațiile reclamante nu au fost „direct afectate” de presupusele încălcări³⁷.

³³ Para. 186.

³⁴ Reclamanții nr. 9, 14, 26, 27, 28, 30, 31, 32, și 33

³⁵ Emma Rowland, *Putting Out Fires: New ECtHR Case on the Right to Life and Environmental Pollution*, disponibil online <https://www.ftbchambers.co.uk/elblog/view/putting-out-fires-new-ecthr-case-on-the-right-to-life-and-environmental-pollution>.

³⁶ Hélène Tigroudja, *Massive Pollution, States' Positive Obligations and Remedies Critical Appraisal of the European Court of Human Rights' Cannavacciuolo et al. v. Italy Judgment*, disponibil online <https://cil.nus.edu.sg/blogs/massive-pollution-states-positive-obligations-and-remedies-critical-appraisal-of-the-european-court-of-human-rights-cannavacciuolo-et-al-v-italy-judgment/>

³⁷ Para. 213-217.

Curtea a reiterat că, atunci când o asociație reclamantă s-a bazat exclusiv pe drepturile individuale ale membrilor săi, fără a demonstra că ea însăși a fost afectată în mod substanțial în vreun fel, nu i se poate acorda statutul de victimă în temeiul unei dispoziții de fond a Convenției³⁸.

De asemenea, Curtea nu a fost convinsă că vreunul dintre membrii asociațiilor reclamante, fondatorii și administratorii care locuiau în comunele enumerate oficial ca fiind afectate de fenomenul Terra dei Fuochi și ar fi fost direct afectați de situația în litigiu, au fost scutiți de obligația de a depune ei înșiși o cerere la Curte³⁹. Nu s-a susținut că membrii individuali ar fi suferit de o vulnerabilitate care i-a împiedicat să facă acest lucru sau nu ar fi fost în stare să facă acest lucru. Într-adevăr, o serie de persoane fizice cu reședința în astfel de municipalități au depus plângeri la Curte în nume propriu⁴⁰.

În *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții împotriva Elveției*, recunoașterea calității asociațiilor de a depune o cerere în temeiul articolului 34 din Convenție ca reprezentanți ai persoanelor ale căror drepturi au fost sau se presupune că ar fi fost afectate a fost justificată de „considerații specifice legate de schimbările climatice” și de „trăsătura specială a schimbărilor climatice ca o preocupare comună a populației și a promovării acestei necesități contextuale intergeneraționale” și limitat la „acest context specific”⁴¹. În *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei*, Curtea nu a putut discerne „considerații speciale” precum schimbările climatice care ar putea-o convinge să acorde calitatea de victimă asociațiilor reclamante pentru a acționa în numele membrilor lor, presupusele victime directe, fără o autorizare specifică în acest sens⁴².

În consecință, plângeri introduse de asociații au fost calificate ca inadmisibile în temeiul incompatibilității *ratione personae*.

b. Condiția privind termenul în care se depune plângerea în cazurile de poluare ambientală

O situație particulară în privința titularilor individuali este constituită de o altă condiție de admisibilitate analizată la fel de strict de Curte: criteriile de stabilire a îndeplinirii termenului de șase luni. Ceea ce trebuie evidențiat este criteriul raportat la care a fost calculat termenul de șase luni. Sunt stabilite două criterii: domiciliul titularului dreptului la momentul depunerii plângerii în fața Curții, respectiv decesul titularului dreptului înainte de depunerii plângerii de către familie. Astfel, în concret, doi dintre reclamanți⁴³ nu mai locuiau în municipiile Terra dei fuochi

³⁸ Para. 217.

³⁹ Para. 218.

⁴⁰ Para. 219-222.

⁴¹ CEDO, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții*, para. 498-499.

⁴² CEDO, *Cannavacciuolo*, para. 220-221.

⁴³ Reclamanții nr. 11 și 34

identificate la momentul depunerii cererilor lor, iar șase dintre reclamanții⁴⁴ și-au depus cererile ca victime indirecte, în numele membrilor familiei decedați înainte de depunerea cererilor.

Având în vedere că nu existau căi de atac efective de epuizat, termenul de șase a început să curgă din momentul în care reclamanții au luat cunoștință de efectele situației asupra lor sau, în cazul victimelor indirecte, asupra rudelor acestora. Acest moment a fost atunci când au devenit suficient de conștienți că ei sau rudele lor au fost expuși unui risc pentru viața și sănătatea lor din cauza fenomenului de poluare în cauză. În ceea ce privește faptele concrete, Curtea a identificat sfârșitul anului 2013 ca fiind acel moment relevant și, astfel, a stabilit că data de 31 decembrie 2013 a fost punctul de plecare pentru calcularea termenului de șase luni în raport cu reclamanții. Din nefericire, nu toți acești reclamanți și-au depus cererile în termen de șase luni de la acea dată sau, în cazul în care o rudă a decedat după această dată, de la data decesului rudei⁴⁵.

Consecința acestei abordări a avut ca efect admiterea obiecției preliminare a guvernului italian și calificarea acestor plângeri ca plângeri inadmisibile⁴⁶.

c. Condiția privind epuizarea tuturor căilor ordinare de atac

Strategia guvernului italian de a contracara susținerile titularilor dreptului la un mediu sănătos a vizat, deopotrivă, neîndeplinirea și a unei alte condiții de admisibilitate: neepuizarea căilor de atac interne. Analizând demersurile procedurale invocate de autoritățile italiene, Curtea a constatat că niciuna dintre căile de atac propuse nu ar fi putut soluționa nemulțumirile titularilor drepturilor sau să le ofere reparații adecvate⁴⁷.

Soluția adoptată în consecință a fost de respingere a excepției preliminare.

IV. Care drept protejează efectiv mediul contra poluării ambientale?

d. Dreptul la viață și sănătate este dreptul încălcat cu prioritate în cazul poluării ambientale?

Curtea, în jurisprudența anterioară, fie că s-a referit la cauzarea morții printr-o alunecare de teren într-o zonă în care erau depozitate gunoaie⁴⁸, fie că a avut în vedere îmbolnăvirea și încetarea din viață a muncitorilor care erau expuși la azbest⁴⁹,

⁴⁴ Reclamanții nr. 6, 8, 13, 20, 22, 23 și 29

⁴⁵ Parag. 292.

⁴⁶ Punctul 3 din dispozitivul hotărârii

⁴⁷ Parag. 251-257.

⁴⁸ CtEDO, *Öneryıldız împotriva Turciei*, 48939/99, 30 noiembrie 2004, Rezumat juridic <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-4094>.

⁴⁹ CtEDO, *Brincat și alții v. Malta*, cereri nr. 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11 și 62338/11, 24 iulie 2014, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-145790>.

fie că s-a pronunțat asupra situației persoanelor care au fost expuse la un risc serios și iminent să moară datorită unor inundații, dar au supraviețuit⁵⁰, a analizat cauzele privind mediul raportându-se la dreptul la viață⁵¹.

Prezenta cauză diferă de cazurile de mediu care priveau o singură sursă de poluare, identificată, circumscrisă sau activitate care o provoacă, și o zonă geografică mai mult sau mai puțin limitată sau expunerea la o anumită substanță care a fost eliberată de o sursă clar identificabilă. Curtea s-a confruntat mai degrabă cu o formă de poluare deosebit de complexă și răspândită, care se produce în primul rând, dar nu exclusiv, pe terenuri private, caracterizată printr-o multitudine de surse de poluare foarte diferite în ceea ce privește tipul lor, extinderea lor geografică, poluanții eliberați, modalitățile în care indivizii intrau în contact cu aceștia și impactul lor asupra mediului. În plus, spre deosebire de majoritatea cauzelor examinate de Curte, prezenta cauză nu a vizat activități periculoase, cum ar fi activitățile industriale, desfășurate pe fondul unui cadru de reglementare existent, ci activități desfășurate de părți private, respectiv grupuri infracționale organizate, precum și de industrie, întreprinderi și persoane fizice, dincolo de limitele oricărei forme de legalitate sau reglementare legală⁵².

Nu exista nicio îndoială că aruncarea ilegală și, prin urmare, complet nereglementată, adesea însoțită de incinerare, și îngroparea deșeurilor periculoase în cauză erau activități în mod inerent periculoase care ar putea prezenta un risc pentru viața umană. Severitatea potențialului prejudiciu pentru sănătatea umană care rezultă din astfel de activități, care au afectat toate elementele de mediu, cum ar fi solul, apa și aerul, părea a fi de necontestat de către părți. Nici nu s-a părut că Guvernul a contestat faptul că expunerea la substanțe toxice, cum ar fi cele eliberate în mediu ca urmare a fenomenului de poluare examinat, și care includea agenți cancerigeni cunoscuți, precum dioxine și metale grele, presupune un risc pentru viață și sănătate. Mai degrabă, Guvernul sa concentrat asupra lipsei unei relații de cauzalitate dovedite științific între expunerea la poluarea în cauză și apariția unei anumite boli în ceea ce privește solicitanții individuali sau rudele lor decedate⁵³.

Pe baza tuturor probelor în fața sa și ținând cont de natura fenomenului de poluare în cauză și de comportamentul care l-a determinat, Curtea a admis existența unui risc pentru viață „suficient de grav, autentic și verificabil” pentru a implica

⁵⁰ Kolyadenko și alții v. Federația Rusă, cereri nr. 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 și 35673/05, 28 February 2012, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-109283> ; CtEDO, *Budayeva și alții v. Federația Rusă*, cererile nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 și 15343/02, hotărâre din 20 martie 2008, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-85436>.

⁵¹ Zirulia, Stefano: *A New Step in the Greening of the Right to Life: The ECHR Judgment on the Land of Fires*, VerfBlog, 2025/2/20, <https://verfassungsblog.de/right-to-life-echr-pollution/> , DOI: 10.59704/342ef4175aeeb0bc.

⁵² CtEDO, *Cannavacciuolo și alți c. Italia*, cererile 51567/14, 39742/14, 74208/14, 21215/15, hotărârea 30 ianuarie 2025, rezumat, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14431>.

⁵³ Idem.

articolul 2 și a declanșa obligația de acțiune din partea autorităților. Acest risc ar putea fi considerat „iminent” în termenii stabiliți de jurisprudența Curții, având în vedere reședința reclamantilor, pe o perioadă considerabilă, în comunele identificate oficial ca fiind afectate de fenomenul de poluare în cauză, care se desfășoară de-a lungul unui deceniu. În consecință, nu era nici necesar, nici oportun să se solicite reclamantilor să demonstreze o legătură dovedită între expunerea la un tip identificabil de poluare sau chiar la o substanță nocivă și apariția unei boli specifice care pune viața în pericol sau decesul ca urmare a acesteia⁵⁴.

În plus, având în vedere că riscul general era cunoscut de mult timp, în conformitate cu o abordare de precauție, faptul că nu exista o certitudine științifică cu privire la efectele precise pe care le-ar fi putut avea poluarea asupra sănătății unui anume solicitant nu putea nega existența unei obligații de protecție, dintre care unul dintre cele mai importante aspecte a fost necesitatea de a investiga, identifica și evalua natura și nivelul riscului. A constata altfel în circumstanțele specifice ar face ca protecția articolului 2 să fie ineficientă⁵⁵.

Articolul 2 era astfel aplicabil și, ca atare, autoritățile naționale au fost obligate să ia toate măsurile adecvate pentru a proteja viețile solicitanților rămași care locuiesc în municipalitățile afectate listate oficial.

e. Dreptul la viață privată – încă aplicabil în cazurile poluării ambientale?

Cauzele de pe rolul Curții privind poluarea mediului prezintă un nivel ridicat de complexitate datorită dificultății dovedirii legăturii de cauzalitate dintre poluare și încetarea din viață⁵⁶, dată fiind necesitatea satisfacerii condiției referitoare la expunerea prelungită. Caracterul multifactorial al bolilor incidente în contextul poluării a determinat Curtea să aplice articolul 8 al Convenției europene – dreptul la viață privată și de familie – în cazuri privind sănătatea, liniștea personală și posibilitatea de a se bucura de propria casă⁵⁷. Dovedirea diminuării bunăstării și calității vieții unei persoane ca urmare a poluării prezintă un grad redus de dificultate⁵⁸.

Deopotrivă, articolul 8 a fost preferat de Curte în cauze în care studii epidemiologice au atestat o creștere a mortalității rezidenților unei zone învecinate unei oțelării⁵⁹.

⁵⁴ Idem.

⁵⁵ Idem.

⁵⁶ Parag. 223-226.

⁵⁷ CtEDO, *López Ostra V. Spania*, cerere nr. 16798/90, 09 Decembrie 1994, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57905>

⁵⁸ Zirulia, Stefano: *A New Step in the Greening of the Right to Life: The ECtHR Judgment on the Land of Fires*, VerfBlog, 2025/2/20, disponibil online <https://verfassungsblog.de/right-to-life-echr-pollution/>, DOI: 10.59704/342ef4175aeeb0bc.

⁵⁹ CtEDO, *Cordella și alții c. Italia*, cererile nr. 54414/13 și 54264/15, 24 iunie 2019, disponibilă online <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-189421>.

În prezenta cauză, având în vedere constatările sale în temeiul articolului 2 și că argumentele reclamantului în temeiul articolului 8 au fost în esență aceleași cu cele formulate cu privire la plângerea sa în temeiul articolului 2, Curtea a considerat⁶⁰ că nu era necesar să se examineze această plângere separat.

f. Relația dintre articolele 2 și 8 din Convenție în cazul poluării ambientale

Pendularea Curții între articolele 2 și 8 ale Convenției pentru a stabili cadru normativ potrivit în cauzele privind poluarea ambientală este justificată de raportarea progresivă la noi factori decât cei tradiționali precum dovedirea provocării fiecărei patologii prin poluare, în lumina unei interpretări evolutive a Convenției.

Alți factori⁶¹, amintiți în *Cannavacciuolo*, care au determinat Curtea să își schimbe opțiunea afirmată anterior – de a exclude articolul 2 și a da prioritate articolului 8 – se referă la caracterul ilegal al activităților de trafic de deșeuri⁶² și la studiile epidemiologice privind situația critică a sănătății a populației din zona afectată de poluare⁶³.

Puncte de vedere privind interconectivitatea articolelor 2 și 8 ale Convenției pot fi argumentate și făcându-se referire la perspectivele adoptate de guvernul italian și Curtea europeană în privința cauzalității bolilor. Dacă guvernul italian pledează asupra perspectivei „ex post” care face aproape imposibilă dovedirea cazurilor de boli multifactoriale, Curtea adoptă perspectiva „ex ante” care justifică reținerea responsabilității autorităților naționale pentru încălcarea articolului 2 datorită accesului acestora la dovezi științifice privind pericolul asupra afectării vieții unui număr mare de oameni. Deși guvernul apreciază că studiile științifice nu pot dovedi o cauzalitate individuală, Curtea consideră ca fiind suficientă constatarea unui risc serios și iminent de încetare din viață a grupului de persoane expuse poluării, contrar jurisprudenței anterioare⁶⁴, nediminuând astfel exigența cauzalității și consolidând importanța epidemiologiei⁶⁵.

Natura juridică a dreptului la viață – drept absolut – și a dreptului la viață privată și de familie – drept relativ – influențează obligațiile pozitive asumate de autoritățile naționale și gradul de limitare a drepturilor, prin aplicarea principiului proporționalității și a doctrinei marjei naționale de apreciere și, în final, prin

⁶⁰ Secțiunea 1 a Curții Europene a Drepturilor Omului a votat cu șase voturi la unu în favoarea dispunerii acestei măsuri.

⁶¹ Zirulia, Stefano: *A New Step in the Greening of the Right to Life: The ECtHR Judgment on the Land of Fires*, VerfBlog, 2025/2/20, disponibil online <https://verfassungsblog.de/right-to-life-echr-pollution/>, DOI: 10.59704/342ef4175aeeb0bc.

⁶² Parag. 384.

⁶³ Parag. 388-391.

⁶⁴ CtEDO, *Cordella și alții c. Italia*, cererile nr. 54414/13 și 54264/15, 24 iunie 2019, disponibilă online <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-189421>.

⁶⁵ Zirulia, Stefano: *A New Step in the Greening of the Right to Life: The ECtHR Judgment on the Land of Fires*, VerfBlog, 2025/2/20, disponibil online <https://verfassungsblog.de/right-to-life-echr-pollution/>, DOI: 10.59704/342ef4175aeeb0bc.

recunoașterea dreptului la o compensare mai substanțială pentru persoanele afectate de poluare în baza incidenței dreptului la viață al acestora⁶⁶.

V. Ce trebuie să facă statele pentru o protecție efectivă a mediului contra poluării ambientale?

g. Care sunt obligațiile substanțiale cele mai potrivite pentru o protecție efectivă a mediului contra poluării ambientale?

i. Cadrul normativ național – condiție premisă pentru o protecție efectivă a mediului contra poluării ambientale?

Cadrul normativ italian pare extrem de generos în prezent. Lacunele normative au fost înlăturate progresiv de-a lungul celor 40 de ani de existență a fenomenului *Terra dei Fuochi*: Constituția Italiei amendată de Legea nr. 1 din 11 februarie 2022, care prevede protejarea mediului ca valoare fundamentală care inspiră exercitarea funcțiilor publice și limitează activitățile private⁶⁷; legislația privind fenomenul *Terra dei Fuochi*⁶⁸, precum Decretul legislativ nr. 136 din 10 decembrie 2013, devenit Legea nr. 6 din 2014 care a introdus măsuri urgente privind urgențele ambientale, o directivă interministerială din 23 decembrie 2013 prin care a fost înființat un grup de lucru care să identifice zona contaminată de deșeuri ilegale din regiunea Campina; legislația-cadru italiană privind procesarea deșeurilor⁶⁹, precum Decretul legislativ nr. 22 din 5 februarie 1997 care transpune Directivele 91/156/EEC, 91/689/EEC și 94/62/EC privind deșeurile, deșeurile periculoase, ambalajele și deșeurile de ambalaje; legislația privind decontaminarea⁷⁰, precum Decretul legislativ nr. 152 din 2006 prin care se stabilește responsabilitatea pentru operațiunile de curățare a zonelor contaminate, cu excepția zonelor de interes național, care intră în competența regiunilor, obligate să stabilească, la rândul lor, planuri regionale de decontaminare; prevederi generale penale⁷¹, precum articolul 39 al Codului penal care stabilește cele două categorii de fapte: delictе și contravenții, respectiv articolul 434 din Codul penal, care reglementează distrugerea clădirilor, articolul 439 din Codul penal care incriminează otrăvirea apelor ori a alimentelor, articolul 440 din Codul penal care incriminează alterarea și contrafacerea alimentelor; prevederile dreptului penal privind combaterea poluării mediului⁷², precum articolul 51 din Decretul legislativ nr. 22 din 5 februarie 1997 care introduce contravențiile în sfera

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Parag. 102.

⁶⁸ Parag. 103-116.

⁶⁹ Parag. 117-118.

⁷⁰ Parag. 119-123.

⁷¹ Parag. 124-128.

⁷² Parag. 129-133.

managementului deșeurilor neautorizate, articolul 256 din Decretul legislativ din 26 aprilie 2006 și Decretul legislativ nr. 22 din 1997 care reia aceleași fapte, Legea nr. 90 din 23 martie 2001 introduce fapte grave de activități organizate de trafic de deșeuri, articolul 3 din Decretul-Lege nr. 136 din 2013, care introduce fapta gravă de ardere ilegală de deșeuri, Legea nr. 68 din 2015 care introduce fapta gravă de trafic și descărcare ilegală de deșeuri prin care se produce poluare ambientală, prejudicii ecologice grave, traficul sau descărcarea de substanțe cu nivel ridicat de radioactivitate, împiedicarea activităților de supervizare și eșecul în decontaminare.

Alte acte normative relevante sunt articolele 2043 din Codul civil privind răspunderea delictuală⁷³, articolele 309 și 310 din Decretul legislativ nr. 152 din 2006 privind posibilitatea introducerii de plângeri la Ministerul Mediului în cazuri de afectarea mediului⁷⁴, articolul 310 din Decretul legislativ nr. 152 din 2006 care prevede că proceduri pot fi inițiate în fața curților administrative în cazul eșecului demersurilor la Ministerul Mediului⁷⁵, Decretul Legislativ nr. 198 din 20 decembrie 2009 care introduce posibilitatea introducerii unei acțiuni contra autorităților publice administrative în fața instanțelor administrative⁷⁶.

ii. Măsuri operaționale preventive – modalități de acțiune ale statului pentru o protecție efectivă a mediului contra poluării ambientale?

Măsuri adecvate poluării ambientale - Autoritățile aveau, în primul rând, obligația de a efectua o evaluare cuprinzătoare a fenomenului de poluare în cauză, și anume prin identificarea zonelor afectate și a naturii și amplitudinii contaminării în cauză, iar apoi să ia măsuri pentru a gestiona orice risc dezvăluit. În al doilea rând, au trebuit să investigheze impactul aceluși fenomen asupra sănătății persoanelor care trăiesc în zonele afectate de acesta. În al treilea rând, autorităților li s-a pretins, ca în mod rezonabil, să ia măsuri pentru a combate comportamentul care dă naștere fenomenului de poluare. În al patrulea rând, ele aveau obligația de a furniza persoanelor care locuiesc în zonele afectate de fenomenul de poluare informații în timp util, care să le permită să evalueze riscurile pentru sănătatea și viața lor. Autoritățile interne, în alegerea măsurilor practice specifice pentru a-și respecta obligațiile, s-au bucurat de o largă latitudine, și în lumina opțiunilor operaționale complexe pe care le-au trebuit să le facă în ceea ce privește prioritățile și resursele. Asta cu atât mai mult având în vedere gradul excepțional de complexitate al fenomenului de poluare în cauză. Cu toate acestea, Curtea a trebuit să evalueze dacă autoritățile au abordat problema cu diligența necesară, având în vedere natura și gravitatea amenințării în cauză. În acest sens, oportunitatea răspunsului lor a căpătat

⁷³ Parag. 134.

⁷⁴ Parag. 135.

⁷⁵ Parag. 136.

⁷⁶ Parag. 137.

o importanță primordială. În plus, natura și gravitatea amenințării au necesitat un răspuns sistematic, coordonat și cuprinzător din partea autorităților⁷⁷.

Măsurile de identificare a zonelor poluate și de verificare a nivelurilor de poluare a aerului, solului și apei – Nu au existat suficiente dovezi privind o abordare sistematică a identificării zonelor afectate și a poluanților eliberați ca urmare a fenomenului Terra dei Fuochi anterior adoptării Decretului-lege nr. 136 din decembrie 2013 (transformată ulterior în Legea nr. 6 din 2014) care a introdus măsuri urgente pentru a face față urgențelor de mediu. Asta în ciuda cunoașterii de către autorități a tuturor aspectelor semnificative ale problemei timp de aproape două decenii (din cel puțin anumite aspecte semnificative de la începutul anilor 1990 și despre fenomenul în întregime cel puțin de la începutul anilor 2000). În plus, deși Curtea a recunoscut importanța Decretului-Lege nr. 136, inclusiv eforturile importante privind implementarea sa prin activități de testare și a fost conștient de faptul că activitățile complexe de evaluare a mediului, precum cele în cauză, ar putea implica procese îndelungate, instrumentul de mai sus a fost emis în timp util.

Mai mult decât atât, la opt ani de la intrarea în vigoare a acesteia, nu a fost încă efectuată nicio evaluare pentru anumite loturi de teren identificate și progresul a fost lent pentru altele. În consecință, nu se poate spune că autoritățile au acționat cu diligența necesară. Decretul-lege nr. 136 se axează exclusiv pe terenurile folosite pentru agricultură și pe apa folosită în scopuri agricole de irigare. Pe baza dosarului, Curtea nu a putut stabili măsurile luate sau avute în vedere pentru constatarea contaminării solului și apei care nu se încadrează în domeniul de aplicare al acestui instrument și amploarea poluării aerului în așa-numita zonă Terra dei Fuochi. În ansamblu, nu a existat nicio dovadă a unui răspuns sistematic, coordonat și cuprinzător din partea autorităților cu privire la măsurile luate pentru identificarea zonelor afectate de fenomenul de poluare în cauză și pentru a constata natura și amploarea contaminării care nu intră sub incidența Decretului-lege nr. 136. În sfârșit, potrivit actelor de la dosar din 2018 până în 2021, fenomenul de poluare nu părea să se fi încheiat, prin faptul că au continuat să fie descoperite depozite ilegale de deșeuri, iar incinerările ilegale au continuat să fie semnalate. În acest context, măsurile de asigurare a actualizării periodice a situației din zonele afectate au fost deosebit de semnificative, dar Guvernul nu a furnizat informații despre acest punct, deși a fost invitat să facă acest lucru⁷⁸.

Măsurile de gestionare a riscurilor – În ansamblu, pe baza informațiilor care i-au fost transmise, Curtea a reținut că este dificil să se obțină o imagine clară a eforturilor de decontaminare avute în vedere în municipiile afectate, în special în ceea ce

⁷⁷ CtEDO, *Cannavacciuolo și alți c. Italia*, cererile 51567/14, 39742/14, 74208/14, 21215/15, hotărârea 30 ianuarie 2025, rezumat, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14431>.

⁷⁸ Idem.

privește poluarea rezultată, precum și măsurile concrete întreprinse pentru implementarea acestora. Nici cea de-a șasea comisie parlamentară de anchetă înființată de către statul însuși nu a fost în măsură să culeagă o imagine completă și nu a putut obține date actualizate și suficient de extinse; care a dezvăluit un motiv de îngrijorare în sine. Totuși, a reieșit că progresul general în eforturile de decontaminare a fost lent, multe dintre acțiuni implicând doar pași preliminari întreprinși recent, și anume în 2017 și 2019. Eforturile de decontaminare la diferite niveluri (municipal, regional și național) păreau să fie, de asemenea, caracterizate de întârzieri și nu era clar dacă și în ce mod aceste eforturi au fost coordonate și/sau interconectate. De asemenea, Curtea nu a reușit să înțeleagă modul în care zonele care nu fuseseră încă decontaminate sau unde existau obstacole în calea decontaminării urmau să fie „puse în siguranță”⁷⁹.

Măsuri de investigare a impactului asupra sănătății – Guvernul a susținut că au fost întreprinse un număr mare de acțiuni pentru a investiga impactul asupra sănătății asupra persoanelor care locuiesc în zona Terra dei Fuochi, în special în sfera screening-ului și a căilor de îngrijire a cancerului. Cu toate acestea, majoritatea acestor măsuri fuseseră luate după anul 2013. Mai mult, Curtea a considerat izbitor că prima încercare de abordare coordonată, sistematică și cuprinzătoare a monitorizării sănătății și a asigurării supravegherii epidemiologice a populației care locuiește în zona afectată de fenomenul de poluare în cauză a fost înaintată aproape două decenii mai târziu, odată cu adoptarea Legii nr. 6 din 2014. În plus, așa-numitele „dispoziții legate de sănătate” ale acelei legi au fost puse în aplicare abia în anul 2016. Astfel, Curtea nu a fost convinsă că autoritățile au acționat cu diligența necesară în investigarea impactului asupra sănătății al fenomenului de poluare în cauză⁸⁰.

Măsuri de combatere a aruncării, îngropării și incinerării ilegale a deșeurilor – Curtea a reiterat că fenomenul de poluare în cauză a rezultat din aruncarea, îngroparea și incinerarea deșeurilor de către grupurile infracționale organizate, precum și de către industrie, întreprinderi și persoane fizice care au desfășurat activitatea în afara limitelor oricărui comportament legal. Astfel, Curtea a analizat măsurile luate de Guvern pentru a preveni și a descuraja un astfel de comportament⁸¹.

Monitorizarea teritoriului de către organele de aplicare a legii – Curtea a recunoscut importanța creării postului oficial delegat în 2012 pentru a asigura un grad de coordonare între organele de drept și diferiții actori instituționali implicați în contrastarea practicilor ilegale de eliminare a deșeurilor, în special în ceea ce privește monitorizarea și controlul acțiunilor concrete întreprinse asupra acestui teritoriu. Cu toate acestea, la crearea postului respectiv, autoritățile cunoșteau deja de aproape un deceniu, dacă nu mai mult, comportamentul care dădea naștere

⁷⁹ Idem

⁸⁰ Idem.

⁸¹ Idem.

fenomenului de poluare, în toate componentele sale. În mod similar, deși Curtea a salutat efortul de eficientizare a eforturilor de monitorizare în cadrul „Planului de acțiune” din 2016, care vizează consolidarea acțiunilor de prevenire și încetare a aruncării ilegale și a incinerării deșeurilor și de a contracara consecințele dăunătoare ale unui astfel de comportament, a pus sub semnul întrebării oportunitatea acestei acțiuni, cu atât mai mult în raport cu necesitatea ulterioară de a introduce un astfel de plan de acțiuni, inclusiv a unor eforturi noi de revizuire.

În această privință, Curtea a reținut, în primul rând, că preambulul documentului pare să sugereze că, chiar și în 2018, s-a considerat în continuare necesar, în primul rând, identificarea și, în al doilea rând, coordonarea responsabilităților diferitelor entități implicate în combaterea practicilor ilegale de incinerare; în al doilea rând, că strategia din 2018 părea să fi mutat accentul principal pe un aspect specific al fenomenului, și anume, incinerarea ilegală; în al treilea rând, pe baza dosarului cauzei a fost dificil de obținut o idee dacă și în ce mod măsurile preconizate în Planul de acțiune erau interconectate sau coordonate cu celelalte eforturi existente derulate de alți actori instituționali implicați în abordarea problemei Terra dei Fuochi. Campania la mijlocul anilor 1990 în legătură cu așa-numita „criză a deșeurilor”, și cel puțin până în 2019, autoritățile italiene păreau să fi fost destul de lente în soluționarea deficiențelor care afectează sistemul de colectare, tratare și eliminare a deșeurilor din regiunea Campania⁸².

Măsuri în legătură cu furnizarea de informații⁸³ – Curtea nu a fost convinsă că răspunsul autorităților în ceea ce privește culegerea de informații cu privire la natura și amploarea fenomenului de poluare în cauză a fost suficient de sistematic, cuprinzător și coordonat, în special în ceea ce privește eforturile care depășesc evaluarea terenurilor agricole în temeiul Decretului-lege nr. 136. Acest lucru s-a reflectat negativ asupra capacității autorităților de a furniza persoanelor care locuiesc în zonele afectate de fenomenul de poluare informațiile disponibile necesare pentru a le permite să evalueze riscurile pentru viața și sănătatea lor. Curtea a reținut că un fenomen de poluare de o asemenea amploare, complexitate și gravitate a necesitat, ca răspuns din partea autorităților, o strategie de comunicare cuprinzătoare și accesibilă, pentru a informa publicul în mod proactiv despre riscurile potențiale sau reale pentru sănătate și despre acțiunile întreprinse pentru gestionarea acestor riscuri. Acest lucru însă nu s-a întâmplat⁸⁴.

Măsuri în legătură cu gestionarea ciclului deșeurilor – Deși prezenta cauză nu se referea în mod direct la așa-numita „criză a deșeurilor” în Campania per se sau la

⁸² Idem.

⁸³ James Maurici KC, *The Cannavacciuolo v Italy case – the role of the Aarhus Convention*, disponibilă online <https://www.landmarkchambers.co.uk/news-and-cases/the-cannavacciuolo-v-italy-case-the-role-of-the-aarhus-convention>.

⁸⁴ Idem.

eșecul autorităților italiene de a asigura colectarea, tratarea și eliminarea deșeurilor în regiune, aceasta a reieșit din deficiențele sistemului de colectare, tratare și eliminare a deșeurilor care au contribuit la fenomenul Terra dei Fuochi⁸⁵.

h. Care sunt obligațiile procedurale cele mai potrivite protecție efectivă a mediului contra poluării ambientale?

i. Considerații generale privind procedurile judiciare naționale – Fără a efectua o evaluare în abstract a cadrului juridic relevant, Curtea a constatat că, pe fondul preocupărilor exprimate de comisiile de anchetă parlamentare, au apărut îndoieli cu privire la eficacitatea acestora în prevenirea infracțiunilor împotriva mediului, inclusiv a celor care decurg din comportamentul în discuție în prezenta cauză, cel puțin până la adoptarea Legii nr. 68 din 2015 care a stabilit infracțiuni grave specifice pentru combaterea traficului și aruncării ilegale de deșeuri. Mai mult, până în 2015, răspunsul legislativ a părut nu numai neconvingător în ceea ce privește eficacitatea, ci și lent și fragmentar, cu infracțiuni individuale grave create de-a lungul timpului, dar fără nicio încercare de a revizui, într-o manieră holistică, deficiențele din sistemul de drept penal identificate de propriile comisii ale Parlamentului italian. De asemenea, din informațiile din dosarul cauzei nu a fost posibilă o imagine clară sau cuprinzătoare a cercetărilor penale efectuate în legătură cu aruncarea, îngroparea și incinerarea deșeurilor în zona Terra dei Fuochi și a rezultatului acestora. Guvernul nu a oferit o imagine de ansamblu asupra acestora, dar s-a concentrat pe șapte exemple de proceduri penale. Patru dintre aceste cauze nu constituiau probe ale urmării efective a infracțiunilor care decurg din comportamentul ilicit în discuție în prezenta cauză și care se referă la fenomenul de poluare în cauză. Deși în celelalte trei cazuri, persoane au fost condamnate pentru infracțiuni penale în legătură cu eliminarea ilegală a unor cantități mari de deșeuri periculoase în municipiile incluse în zona Terra dei Fuochi și au furnizat astfel dovezi ale unor urmări penale efective, un număr atât de mic de proceduri nu a fost suficient pentru a convinge Curtea că statul a luat măsurile necesare pentru a proteja locuitorii acestei zone⁸⁶.

ii. Procedurile judiciare – elemente specifice

Procedurile civile inițiate în cauze privind poluare s-au derulat între 2016 și 2018 în fața Curții Districtuale de la Roma au privit interesele proprietarilor fermelor și afacerilor cu animale afectate de poluare⁸⁷.

Procedurile administrative desfășurate în fața Curții Administrative Regionale Campania, a Curții Administrative Regionale Lazio au vizat plângeri introduse de

⁸⁵ Idem.

⁸⁶ Idem.

⁸⁷ Parag. 138.

persoane fizice sau organizații neguvernamentale în privința contaminării subso-lului și deteriorării calității aerului⁸⁸, obținerea permiselor de rezidență⁸⁹, neadop-tarea Cartei privind calitatea serviciilor de către autoritățile locale⁹⁰, achitarea de către ministerele cu activitate incidentă în domeniul educației pentru ca autoritățile locale să plătească indemnizații de muncă⁹¹.

Procedurile penale desfășurate de către Curți de Apel din regiunea Napoli, mai numeroase, au avut ca obiect infracțiuni precum gropi de gunoi neautorizate și generarea de emisii nocive de fum⁹², gestionarea și depozitarea ilegală a deșeurilor periculoase și nepericuloase⁹³, alterarea sau contrafacerea alimentelor⁹⁴, operațiune la scară largă de trafic de deșeuri⁹⁵, infiltrarea de grupări infracționale în muni-cipalități locale⁹⁶, colectarea specială a gunoiului⁹⁷

VI. Procedura hotărârii-pilot – instrument incisiv de garantare a unei protecții efective a mediului contra poluării ambientale?

Având în vedere caracterul persistent al problemei poluării Terra dei Fuochi și deficiențele sistemice care au caracterizat răspunsul statului la aceasta, corobo-rate cu numărul mare de persoane pe care le-a afectat și pe care le putea afecta, precum și nevoia urgentă de a le acorda o reparație rapidă și adecvată, Curtea, în temeiul articolului 46 din Convenție a considerat oportună aplicarea procedurii de hotărâre pilot⁹⁸.

Aceasta a oferit indicații detaliate cu privire la măsurile generale care trebuie luate cu privire la problema sistemică⁹⁹: în primul rând, autoritățile statului, în baza eforturilor lor deja materializate, trebuie să dezvolte, în consultare adecvată cu organisme interesate relevante de la nivel local, regional și/sau național (inclusiv reprezentanți ai societății civile și asociațiilor relevante), a unei strategii la scară largă

⁸⁸ Parag. 139.

⁸⁹ Parag. 140.

⁹⁰ Parag. 141.

⁹¹ Parag. 142.

⁹² Parag. 143-147.

⁹³ Parag. 148-152.

⁹⁴ Parag. 153-155.

⁹⁵ Parag. 156-159.

⁹⁶ Parag. 160 -162.

⁹⁷ Parag. 163 .

⁹⁸ Emma Rowland, *Putting Out Fires: New ECtHR Case on the Right to Life and Environmental Pollution*, disponibil online la <https://www.ftbchambers.co.uk/elblog/view/putting-out-fires-new-ecthr-case-on-the-right-to-life-and-environmental-pollution>; Nicola Canestrini, *When Justice burns too Slow – a Landmark ECtHR Ruling on Environmental Human Rights*, <https://www.linkedin.com/pulse/when-justice-burns-too-slow-landmark-ecthr-ruling-human-canestrini-9pdf/>.

⁹⁹ CtEDO, *Cannavacciuolo și alți c. Italia*, cererile 51567/14, 39742/14, 74208/14, 21215/15, hotărârea 30 ianuarie 2025, rezumat, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14431>.

care să reunească toate măsurile existente sau preconizate, aplicabile de către întreaga ierarhie a aparatului de stat, pentru a aborda fenomenul poluării. Această strategie trebuie să includă toate măsurile menite să identifice zonele afectate de practicile ilegale de eliminare a deșeurilor și să evalueze natura și amploarea contaminării acestora (sol, apă și aer); gestionarea oricărui risc reclamat; investigarea efectelor asupra sănătății ale fenomenului de poluare și combaterea conduitei care dă naștere acestuia. Oricare astfel de strategie trebuia să conțină termene clare de implementare pe termen scurt, mediu și lung și identificarea, în principiu, a resurselor necesare și alocarea acestora, precum și a actorilor relevanți ai statului. În al doilea rând, autoritățile statului trebuie să stabilească un mecanism independent pentru monitorizarea implementării și a impactului măsurilor introduse în cadrul oricărei strategii la scară largă asupra problemei Terra dei Fuochi și pentru evaluarea respectării termenelor stabilite în aceasta. Trebuie instituite garanții adecvate pentru a garanta independența mecanismului, iar constatările acestuia trebuie să fie puse la dispoziția publicului. În al treilea rând, statul trebuie să înființeze o platformă unică de informare publică, care să reunească, într-o manieră accesibilă și structurată, toate informațiile relevante referitoare la problema Terra dei Fuochi și măsurile luate sau preconizate pentru a o aborda, cu informații despre stadiul implementării acestora și să ia măsuri pentru actualizarea periodică a acestora.

Toate măsurile trebuie puse în aplicare într-un termen de doi ani de la data la care hotărârea Curții a devenit definitivă. Ca urmare a instituirii procedurii pilot, Curtea a decis să amâne examinarea cererilor similare despre care Guvernul nu fusese încă înștiințat.

VII. În loc de concluzii: o interdependență între drepturile omului și justiția de mediu pentru eternitate? E nevoie de o unitate de viziune și acțiune pentru o protecție eficientă a mediului contra poluării ambientale?

Rolul asumat de Curtea europeană în cauza Cannavacciuolo a fost de a consolida premisele unei interdependențe a drepturilor omului cu justiția de mediu¹⁰⁰ date fiind efectele multi-generaționale ale poluării, precum și a intercondiționărilor cauzate de tripla criză planetară a schimbărilor climatice, poluării și dispariției biodiversității la care fac referire și alte mecanisme internaționale de garantare a drepturilor omului precum Comitetul Drepturilor Omului sau Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor sau Curtea Inter-Americană a Drepturilor Omului¹⁰¹.

¹⁰⁰ Nicola Canestrini, *When Justice burns too Slow – a Landmark ECtHR Ruling on Environmental Human Rights*, <https://www.linkedin.com/pulse/when-justice-burns-too-slow-landmark-ecthr-ruling-human-canestrini-9pdf/>.

¹⁰¹ Hélène Tigroudja, *Massive Pollution, States' Positive Obligations and Remedies Critical Appraisal of the European Court of Human Rights' Cannavacciuolo et al. v. Italy Judgment*, disponibil

Aplicarea articolului 2 al Convenției în cazuri de poluare ambientală apare ca primordială pentru viitoarea justiție din domeniul mediului și schimbărilor climatice. În prezent, justiția în domeniul drepturilor omului apare ca fiind cea mai eficientă în restaurarea echilibrului între toate interesele incidente în cauze privind mediul. Asigurând exercitarea dreptului la un mediu sigur și curat prin intermediul dreptului la viață ar reprezenta cea mai puternică garanție contra oricărei decizii de natură economică și productivă care ar periclita viața oamenilor¹⁰².

online <https://cil.nus.edu.sg/blogs/massive-pollution-states-positive-obligations-and-remedies-critical-appraisal-of-the-european-court-of-human-rights-cannavacciuolo-et-al-v-italy-judgment/>.

¹⁰² Zirulia, Stefano: *A New Step in the Greening of the Right to Life: The ECtHR Judgment on the Land of Fires*, VerfBlog, 2025/2/20, disponibil online <https://verfassungsblog.de/right-to-life-echr-pollution/>, DOI: 10.59704/342ef4175aeeb0bc.